

DE WATER

WATERBELEID EN -BEHEER IN UITVOERING, JANUARI 2005, NUMMER 104

NIEUWS, ACHTERGRONDEN, MENINGEN

- 4** Kaderrichtlijn Water mobiliseert de regio's
- 6** Nog lang niet iedere boerderij heeft een iba
- 12** Schelde moet dieper, veiliger en natuurlijker
- 14** Duurzame jachthaven geen uitzondering meer

COLOFON

DE WATER is een uitgave van het Directoraat-Generaal Water van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en van de uitvoeringsorganisatie Nationaal Bestuursakkoord Water (IPO, VNG, Unie van Waterschappen en de ministeries van VenW, VROM en LNV). Het magazine geeft nieuws, achtergronden en meningen over het actuele waterbeleid en de uitvoering daarvan en bericht over activiteiten in het kader van

De in dit blad gepubliceerde meningen weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het beleid van de hierboven genoemde organisaties. Geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen uit De Water is toegestaan, mits met bronvermelding.

REDACTIE:

Rob Bijnsdorp, Ine Bruijns, Henri Cormont (fotoreactie), Chantal de Haas, Kees Poot, Saskia Ras, Karin Teunissen, Maartje Thijssen, Inka Vogelaar, Wim van Wijk.

FOTOGRAFIE:

Rijkswaterstaat, AGI (tenzij anders vermeld).

BASISONTWERP EN VORMGEVING:

Eindeloos, Den Haag.

DTP:

EUROSTAQ, Amsterdam.

DRUK:

Antilope, Lier (België).

REDACTIE- EN PRODUCTIEADRES:

Bijnsdorp Communicatie Projecten, postbus 194, 1000 AD Amsterdam.
Telefoon: (020) 320 82 60, E-mail: info@bcp.nl.

ABONNEMENTENADMINISTRATIE:

De Water, postbus 194, 1000 AD Amsterdam.
E-mail: info@bcp.nl.

ISSN: 0926-3462.

Dit magazine is gedrukt op chloorvrij papier.

Rivierenland helpt Senegal met onkruidbestrijding

In Senegal zijn grote delen van de oevers van de rivier de Senegal overwoerd met een rietsoort, de Typha. Waterschap Rivierenland helpt de beheerorganisatie van de rivier het probleem aan te pakken.

Door de begroeiing is het voor de mensen niet meer mogelijk om op de oevers van de rivier te wonen en hun groenten te verbouwen. Via kanalen en toevoersloten is de Typha ook de irrigatiegebieden binnengedrongen. De sloten zijn dichtgegroeid en er zijn problemen met de watertoevoer. Bovendien is het peilbeheer niet goed geregeld. De OMVS, de beheerorganisatie van de rivier de Senegal, heeft aan Waterschap Rivierenland gevraagd de situatie te komen bekijken en advies uit te brengen over het onderhoudsmanagement. De medewerkers van Rivierenland merkten dat de overwoekering niet het enige probleem is. Tussen de wortels van de Typha leven slakjes die een rijke voedingsbodem zijn voor Bilharzia, een wormpje dat door de

huid in de bloedbaan komt en vervolgens in organen. Dit kan levensbedreigend zijn, want de mensen in Senegal gebruiken het water om te drinken, zich te wassen, en er hun vaat en de was in te doen. Inmiddels zijn twee leden van de OMVS in Nederland geweest om te kijken hoe hier het onderhoud is georganiseerd. Eind november zijn medewerkers van het waterschap voor een tweede keer naar Senegal geweest om informatie te vergaren. In een rapport zal Rivierenland aangeven dat het probleem is op te lossen als er kleine waterschappen gevormd worden die voor onderhoud gaan zorgen. Een van de maatregelen zou baggeren kunnen zijn. Door het water iets te verdiepen, krijgt Typha geen kans meer. Rivierenland heeft nog niet besloten of het ingaat op het verzoek van de OMVS om ook de uitvoering te begeleiden.

MEER INFORMATIE:

Waterschap Rivierenland,
Klaas Scharloo,
tel. (0344) 64 92 54

KRW-huiswerk voor Brussel op tijd af

Het Landelijke Bestuurlijk Overleg Water heeft met de KRW-rapportages ingestemd. Daarmee is de deadline voor het vaststellen van de rapportages, 22 december 2004, gehaald. Begin december zijn de laatste wijzigingen doorgevoerd, maar op 10 december lagen alle rapporten in definitieve vorm bij het Directoraat-Generaal Water. Een belangrijke wijziging betrof de belasting van zware metalen door uitspoeling van gronden. De wijziging hield verband met het naar beneden bijstellen van de door Alterra aangeleverde getallen. Omdat de bijstelling nogal ingrijpend is (tot een factor 3 lager), zijn de rapportages zoveel mogelijk aangepast of anders van een erratum voorzien. Vergezeld van een brief met de belangrijkste conclusies en de te agenderen onderwerpen worden de rapportages aan de Tweede Kamer gestuurd. De Europese Commissie krijgt een aparte brief waarin de voor Nederland belangrijke onderwerpen nog eens worden uitgelicht. Ook komt er een Engelstalige brochure die is bedoeld voor een breder (internationaal) publiek. Brief, rapportages en mogelijk ook de brochure gaan uiteindelijk volgens afspraak vóór 22 maart 2005 naar de Europese Commissie.

MEER INFORMATIE:

Gert-Jan de Maagd, DGW, Gert-Jan.de.Maagd@minvenw.nl

GRATIS ABONNEMENT OP DE WATER

U wilt op de hoogte worden gehouden van ontwikkelingen in het waterbeleid en -beheer en de campagne Nederland leeft met Water? Vul dan onderstaande bon in voor een gratis abonnement en stuur deze gefrankeerd naar: De Water, postbus 194, 1000 AD Amsterdam. U kunt de gegevens ook per e-mail sturen naar: info@bcp.nl

BEDRIJF/INSTELLING

AFDELING

NAAM

ADRES

POSTCODE EN WOONPLAATS

E-MAILADRES

Zalm kan ongehinderd Nederrijn-Lek optrekken

DE VISTRAPPEN BIJ HAGESTEIN

Eind augustus begon het water over de vispassages bij de stuwen van Hagestein en Amerongen te stromen, maar pas op 26 november 2004 werden de vistrappen officieel in gebruik genomen. Bij de stuw in Driel is in 2001 al een vistrap opgeleverd. Nederland voldoet nu aan de afspraak tussen de Rijnsoeverstaten dat trekvisserij op weg naar hun paaigronden geen hinder mogen ondervinden van obstakels zoals sluizen en stuwen.

De bestaande visluizen bij de stuwen in de Nederrijn-Lek voldeden niet, dus daarom is naar een andere oplossing gezocht. Vooral typische riviervissen als zalm, barbeel en rivierdonderpad profiteren van de vispassages. De afgelopen tien jaar zijn bijvoorbeeld meer zalmen en zeeforellen voor de stuw van Hagestein gesignaleerd; inmiddels gaat het om enkele honderden volwassen exemplaren. Nog dit jaar gaat een meetprogramma van start om te kijken of deze vissen nu zonder obstakels hun reis naar de paaiplassen kunnen voortzetten.

Vistrappen

De vispassages zijn aangelegd in het kader van het convenant *Zalm terug in onze rivieren*. Dit is een convenant tussen de ministeries van Verkeer en Waterstaat en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om de vismigratie over de Rijn, Maas en Overijsselse Vecht te verbeteren.

Het uitgangspunt bij het ontwerp was dat de passages bruikbaar moesten zijn voor alle karakteristieke vissoorten van de Nederrijn-Lek.

Een vispassage bestaat uit een onderwatertrap van V-vormige treden met speciale overlaatconstructies. Bij Hagestein gaat het om 24 treden, die elk een hoogteverschil van 16 centimeter overbruggen. In de overlaatconstructies stroomt het water met verschillende snelheden, voor elke vissoort wat wils. Voor de minder goede sprinters, die zich graag bij de bodem ophouden, is in het midden van de overlaten een 30 centimeter brede verticale gleuf gemaakt die doorloopt tot op de bodem van de treden. De treden zelf vormen bekkens waar de vissen even kunnen rusten om zich voor te bereiden op de volgende 'spurt'. Een passage is ongeveer 10 meter breed en heeft een in- en uitstroomopening. Het water dat uit de passage stroomt, lokt de vissen aan. Bezoekers van het recreatiegebied Eiland van Maurik bij Amerongen kunnen langs de vispassage wandelen en genieten van het geluid van stromend water. Vissen in de vispassage is geen sport en dus verboden; op 150 meter uit de passage mag weer worden gevestigd. Met de beroepsvissers worden afzonderlijke regelingen getroffen.

De volgende grote visprojecten staan op stapel bij de stuwen in de Maas bij Grave en Borgharen.

MEER INFORMATIE:

Frank Kok,
Rijkswaterstaat Oost-Nederland,
tel. (026) 368 84 67,
f.r.kok@don.rws.minvenw.nl

Wateroverlast in Hollands Noorderkwartier aangepakt

Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier steekt honderd miljoen euro in de aanpak van wateroverlast. De *Raamplannen bescherming wateroverlast* zijn erop gericht de (toekomstige) wateroverlast vóór 2015 te hebben aangepakt. Per gebied is uitgerekend welke maatregelen moeten worden genomen en wat de kosten zijn. Het gaat bijvoorbeeld om het aanleggen van open water, het bouwen van stuwen of het vergroten van de gemaalcapaciteit. Hoe eenvoudiger de maatregel, hoe eerder het hoogheemraadschap er werk van maakt. Eind november hebben gemeenten, landbouw- en natuurorganisaties, maar ook burgers kennis kunnen nemen van de raamplannen. Dat gebeurde tijdens drie zogenaamde waterdebatten.

Alle avonden waren – met 120 tot 160 deelnemers – druk bezocht. Het hoogheemraadschap kreeg complimenten voor de wijze waarop het de provinciale nota *Evenwichtig omgaan met water* had vertaald in kleinschalige oplossingen. Maar uit de reacties sprak ook zorg over de kosten en baten, die niet altijd in geld zijn uit te drukken. Verder kwamen er veel tips om wateroverlast het hoofd te bieden. 'Als iedere agrariër, tegen betaling van de gangbare prijs voor landbouwgrond, een half procent van zijn perceel afstaat, creëren we voldoende waterberging', was een idee. 'Niet alleen slimme stuwen, maar ook slimme inlaten bouwen', luidde een ander voorstel. Binnenkort start de inspraakronde. Het is de bedoeling dat het bestuur nog voor de zomer een besluit over de raamplannen neemt.

MEER INFORMATIE:

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier,
Edith Velema,
tel. (0299) 66 30 00,
e.velema@hnhk.nl,
www.hnhk.nl/waterdebatten

WATERDEBAT DRUK BEZOCHT

FOTO: HHR HOLLANDS NOORDERKWARTIER

Kaderrichtlijn Water mobiliseert de regio's

In december zijn de rapporten over de toestand van de oppervlakte- en grondwateren opgeleverd die Nederland dit voorjaar als gevolg van de Kaderrichtlijn Water aan Brussel moet presenteren. Deze rapportageronde moet de Europese Commissie inzicht geven in de kans dat de toestand van het water in de lidstaten in 2015 goed zal zijn. 'Goed' betekent een goede chemische en een goede ecologische kwaliteit en voor het grondwater ook evenwicht tussen onttrekking en aanvulling. De tussentijdse rapportage is in Nederland opgesteld op basis van gegevens die per regio door Rijkswaterstaat en de provincies en waterschappen zijn aangeleverd. Dat heeft veel voeten in aarde gehad, maar heeft tegelijkertijd alle regionale overheden flink op scherp gezet. De Water sprak met Laura Bouwmeester, gedeputeerde van Flevoland en met Marga Kool, dijkgraaf van Waterschap Reest en Wieden.

De kans dat onze oppervlakte- en grondwateren in 2015 de goede toestand hebben, hangt af van de huidige toestand en de te verwachten (negatieve) invloeden die menselijke activiteiten de komende jaren op de watersystemen zullen hebben. De Kaderrichtlijn Water vraagt dan ook om in de rapportage een uitgebreid overzicht op te nemen van de aard van die activiteiten en een prognose van de economische ontwikkelingen. Omdat aan *natuurlijke wateren* andere eisen worden gesteld dan aan *sterk veranderde of geheel kunstmatige wateren*, moet de rapportage ook de status van alle wateren aangeven. Een water is sterk veranderd als er forse en onomkeerbare ingrepen zijn gepleegd, zoals de bouw van dammen, dijken, sluisen en stuwen.

Zorgwekkende boodschappen

Marga Kool kijkt er niet van op dat Nederland vrijwel geen natuurlijk water heeft. 'Nee, want dat resultaat hebben we tijdens de regionale voorbereiding zelf zien ontstaan. Wat is er natuurlijk aan de Weerribben en de Wieden? Vroeger was dat veen. Nadat het is afgegraven, hebben wind en golfslag de veengaten veranderd in meren. Moeten we die natuurlijk noemen? En is een rechtgetrokken beek, die we nu zijn oorspronkelijke loop teruggeven, natuurlijk? Eigenlijk kun je stellen dat in een land als Nederland niet zou kunnen worden geleefd, als we heel veel zaken niet onomkeerbaar hadden gemaakt. Dat is een kenmerk van een deltaland als Nederland.' Wat haar in de rapportage wél is opgevallen, is het probleem van de fosfaatverzadigde gronden. 'Daar krijgen we nog de handen vol aan, want zelfs al zou het fosfaatgebruik helemaal worden gestopt, dan nog duurt de nalevering vanuit de bodem tientallen jaren.' Verder is haar tijdens de rapportage duidelijk geworden dat een goede economische analyse ontbreekt. 'Er moet nog ontzettend veel worden onderzocht, voordat we in staat zijn een goede afweging te maken tussen het nut van bepaalde waterkwaliteitsmaatregelen en de economische gevolgen ervan.' Voor Laura Bouwmeester is de belangrijkste boodschap dat er veel meer moet gebeuren om de negatieve effecten van de landbouw op de waterkwaliteit onder controle te

krijgen. 'Er staat weer een bestrijdingsmiddel op het punt om toegelaten te worden en we weten nu al, dat als dat doorgaat, alleen al die stof ervoor zorgt dat de kwaliteitsdoelstellingen in 2015 niet worden gehaald. We moeten veel meer greep krijgen op de diffuse bronnen van verontreinigingen. Niet alleen de landbouw, maar ook gemeenten en de bouwsector staan daarvoor aan de lat. Koper en lood moeten in de bouw gewoon niet meer worden gebruikt.

Ik vind dat deze tussenrapportage vooral een boodschap inhoudt aan het rijk: zet in op het voorzorgbeginsel, kom met een effectief productiebeleid en ontwikkel in hoog tempo regelgeving die de bestuurlijke greep op diffuse bronnen versterkt.'

Remmende groei

Een van de conclusies van de KRW-rapportage is dat in de komende jaren de positieve invloed van het beleid op de waterkwaliteit teniet wordt gedaan door de negatieve milieueffecten van de bevolkingsgroei en de groei in economische sectoren.

Laura Bouwmeester: 'Je zou kunnen zeggen: dan halen we in ieder geval het doel van het zogenaamde *stand-still* beginsel, maar ik heb daar niet zoveel mee. Als het al lukt, brengt het geen verbetering in een toestand die nu niet goed is. Maar bovendien rekent het *stand-still* beginsel impliciet op de heilzame werking van innovatie en verbetering van weinig duurzame productiemethoden en

industriële technieken. Zoiets zou ik me nog kunnen voorstellen in een regio met een hoog gehalte aan oude, slecht presterende voorzieningen, maar in onze regio, waar alles nieuw is, valt die winst niet te halen. Autonome groei, zoals de uitbreiding van Almere, betekent bij handhaving van het beleid onontkoombaar een verhoging van de belasting van het watersysteem. Er is dus echt een extra inspanning nodig. En die begint met nationaal heel hard nadenken over economische groei: wat, hoe en waar.'

Marga Kool: 'Ik kan dit gegeven ook niet anders zien dan als een startpunt voor het denken over de werkelijke oorzaken van problemen, méér dan dat ik er al uitgekristalliseerde gedachten over heb. Maar één ding weet ik wel zeker: we moeten verstandig omgaan met het toedelen van verantwoordelijkheden. De notitie van het rijk over de pragmatische aanpak bijvoorbeeld rekent er met te groot gemak op dat het verbeteren van zuiveringsinrichtingen DE oplossing zal bieden. Dat is een vlucht in de *end of pipe*-benadering en daarmee los je niets op. Natuurlijk moeten de waterschappen in de komende jaren alles doen om de opgedragen zuiveringstaak goed uit te voeren, maar ook aan de bron moeten de verontreinigingen worden aangepakt. Gemeenten grijpen uit kostenoverwegingen opnieuw naar chemische bestrijdingsmiddelen, de burger kan die stoffen met groot gemak in de winkel kopen. Ga zo het rijtje maar af. Daar moet binnen de kortste keren een stokje voor worden gestoken en daarvoor staan ook de gemeenten en de maatschappelijke partners aan de lat.'
Bouwmeester: 'Het rijk heeft op die vraag over de relatie tussen waterkwaliteit en economische groei nog geen goed antwoord. Ik vind het bijvoorbeeld een gemiste kans dat de Nota Ruimte aan de noodzakelijke koppeling van economie en waterkwaliteit voorbij gaat.'

Regionale mobilisatie

Kool en Bouwmeester zijn beiden zeer ingenomen met de regionale aanpak van de invoering van de kaderrichtlijn. Ze vinden het de enige weg. De regio zelf weet het best hoe het er in het eigen gebied voor staat en als straks maatregelen moeten worden uitgevoerd, is de belangrijkste voorbereiding al getroffen, namelijk het mobiliseren van alle partijen.

Kool: 'Als ik met gemeenten aan tafel zit waar de kwaliteitsopgave nu pas begint door te dringen, komen

GEDEPUTEERDE LAURA BOUWMEESTER
FOTO: PROVINCIE FLEVOLAND

DIJKGRAAF MARGA KOOL
FOTO: WATERSCHAP REEST EN WIEDEN

de vragen vanzelf: vertel het maar, wat wordt er van ons verwacht? Op die manier hebben wij nog nooit met gemeenten gesproken, dat is echt een stap vooruit. De kaderrichtlijn schept in mijn beleving kansen om in de regio bondgenootschappen te smeden met een degelijke stok achter de deur. Onze gesprekken met de provincie Drenthe over het nieuwe omgevingsplan hebben er onder meer toe geleid, dat in de stukken is opgenomen dat ook de kaderrichtlijn kan vragen om veranderingen in het ruimtelijk beleid.'

Publiek erbij betrekken

Tot die mobilisatie zou je ook de publieke betrokkenheid kunnen rekenen die de kaderrichtlijn voorschrijft. Tot nu toe is daar in veel regio's geen goede vorm voor gevonden. Bouwmeester: 'Het is een moeilijk punt, maar het is ook nog niet echt aan de orde geweest. Maatlatten ontwikkelen, meetgegevens inventariseren en gebieden begrenzen, dat is een uitermate technische zaak. Maar in het vervolgttraject zal dat veranderen. Dan zullen we de maatschappelijke organisaties en de burgerij zeker moeten betrekken bij de discussie over maatregelen. We hebben al eens een aardige oefening gedaan met een burgerjury die het beleid voor het Markermeer beoordeelde. Een bijzonder leerzame exercitie, ook voor de politici, die niet wegwamen met onbevredigende antwoorden.'
Kool: 'In het gebied van Reest en Wieden verzorgt het waterschap de communicatie met gemeenten en maatschappelijke organisaties. Dat betekent dat wij het onderwerp Kaderrichtlijn tot vast agendapunt hebben gemaakt in al onze reguliere contacten. De individuele burger vallen we niet lastig met de kaderrichtlijnperikelen. Mensen moet je aanspreken op schoon, veilig, te veel of te weinig water. Pas als we in een gebied de doelstellingen niet halen, dan moeten we samen met alle betrokkenen, ook de burgers, het probleem zien te tackelen. Over de voorstellen die dan in discussie komen, kunnen we ook met de burger goed praten.'

RB

MEER INFORMATIE:

Marga Kool, waterschap Reest en Wieden,
tel. (0522) 27 67 67, marga.kool@tiscali.nl

Laura Bouwmeester, provincie Flevoland,
tel. (0320) 26 52 65, l.bouwmeester@flevoland.nl

Op 1 januari had nergens in Nederland iemand nog ongezuiverd huishoudelijk afvalwater op sloot, plas of beek mogen lozen. Ook in de bodem had geen afvalwater meer mogen verdwijnen. Twee Lozingenbesluiten, uit 1990 en 1997, waren bedoeld om daar een einde aan te maken. Toegegeven, er is heel wat meter rioolbuis aangelegd en op menig afgelegen boerenerf is een iba ingegraven. Maar er resteren nog zeker zestigduizend percelen die aangepakt moeten worden. Gaan de inspecteurs handhaven of gedogen?

Nog lang niet iedere boerderij heeft een iba

In 1990 verscheen het *Lozingenbesluit Wet bodem-bescherming* in de Staatscourant en in 1997 het *Lozingenbesluit Wvo huishoudelijk afvalwater*.

Er moest een einde komen aan de ongezuiverde lozingen door huishoudens en (boeren)bedrijven. Wie minder dan veertig meter van het riool af woonde, moest op dat riool zijn aangesloten. Wie echt afgelegen woonde, moest op 1 januari 2005 over een individuele voorziening voor de behandeling van afvalwater (iba) beschikken.

Acht jaar dus had iedereen om in te spelen op de nieuwe regelgeving. Maar blijkbaar was dat te weinig, want op 1 januari loosden nog minstens zestigduizend percelen (zie overzicht) onvoldoende gezuiverd afvalwater in de bodem of op oppervlaktewater. Ton Brugman, inspecteur bij het ministerie van VROM, de instantie die samen met de Inspectie van Verkeer en Waterstaat sinds 1 januari wordt geacht toezicht op de handhaving van gemeenten en waterschappen te houden, heeft wel een verklaring voor het feit dat nog niet iedereen zijn zaakjes op orde heeft. 'In sommige gebieden was het namelijk lange tijd onduidelijk of er riolering kwam of niet. De gemeentes hebben in de achterliggende decennia flink geïnvesteerd in de riolering en waar we nu nog over praten, zijn relatief kleine hoeveelheden afvalwater, die vaak slechts een beperkt milieubelang hebben. Dat gemeenten niet stonden te trappelen om hiervoor grote investeringen te doen, is begrijpelijk. Vergeet ook niet dat het onderwerp riolering politiek gezien bij de meeste gemeenten een lage prioriteit

had en soms nog steeds heeft. Verhoging van het rioolrecht is in menige gemeenteraad onbespreekbaar. Een dergelijke opstelling is bepaald niet bevorderlijk voor de uitvoering van rioleringswerken.'

Wat volgens hem ook niet stimulerend heeft gewerkt, is dat gemeentebesturen en waterschappen niet of nauwelijks door VROM en VenW zijn aangesproken. 'Overigens is handhaving van het verbod op lozingen door burgers pas per 1 januari 2005 mogelijk. Voor die tijd was niemand in overtreding.'

Verskillende werkwijze

Uit het overzicht blijkt dat er per provincie grote verschillen zijn. In sommige provincies zijn bijna alle lozingen gesaneerd, maar in Friesland, Noord- en Zuid-Holland zijn nog meer dan tienduizend huishoudens niet aangesloten op het riool of een iba. Die verschillen laten zich voor een deel verklaren door de gekozen aanpak. In Friesland heeft men eerst de lozingen in kwetsbare gebieden aangepakt en daarnaast werk gemaakt van de basisinspanning en het terugdringen van de overstorten. 'Inmiddels zijn we zover dat alle risicovolle overstorten tot het verleden behoren. Ook zijn alle percelen in de kwetsbare gebieden aangesloten op het riool of voorzien van een iba', zegt Eveline Hilhorst, secretaris van het Bestuurlijk Overleg Riolerings Fryslân (BORF), niet zonder trots. 'Wat ons nu nog te doen staat, is de aanpak van de niet-kwetsbare gebieden en daarvoor hebben we van het

ministerie van VROM uitstel gekregen – ik meen te mogen stellen vanwege de voor ogen staande verbetering en als beloning voor onze prestaties op de andere terreinen. Uiterlijk in 2008, maar liefst eerder, zijn we klaar.’

Brugman bestrijdt de bewering dat Friesland uitstel heeft gekregen. ‘Ook voor Friesland geldt de datum van 1-1-2005. Het is wel zo dat de Handreiking Afvalwater Buitengebied, die onlangs aan alle gemeenten is verstuurd, ruimte biedt om er wat langer over te doen. Maar dan moest er wel voor 1 januari 2005 voor het hele buitengebied een plan liggen dat aangeeft hoe de sanering ter hand wordt genomen.’

Wel heeft het ministerie het BORF welwillend aangehoord, omdat de Friese benadering tot een beter eindresultaat leidt dan de traditionele aanpak.

Gelderland heeft vanaf het begin als uitgangspunt gehanteerd dat er kosteneffectief te werk moest worden gegaan. Het zuiveringsrendement van elke duizend euro die in het project zou worden gestopt, moest hoog zijn. Met andere woorden: waarom zou je een huis aansluiten op het riool, à negenduizend euro of meer, als je met een iba-klasse II van zesduizend euro een bijna even hoog zuiveringsrendement haalt?

Daarnaast is Gelderland terughoudend geweest in het geven van zogeheten ontheffingen van de zorgplicht aan gemeenten. Als het even kon, moest een gemeente de lozer waarvoor aansluiten op de riolering te duur werd, tegen eenzelfde eigen bijdrage een alternatief – een iba – aanbieden. Beleidsmedewerker riolering Theo Froom van de provincie Gelderland legt uit dat Gelderland hiermee als het ware al voorsorteerde op wat later als verbrede zorgplicht werd gepropageerd. Gemeenten die deze aanpak hanteerden, hoefden geen ontheffing aan te vragen. Hij zegt trots te zijn op de Gelderse gemeenten. ‘De afgelopen jaren zijn er in hoog tempo zo’n 32 duizend lozingen gesaneerd. En over die laatste drieduizend zijn zulke bestuurlijke afspraken gemaakt dat ook die lozingen eind volgend jaar tot het verleden zullen behoren.’

Froom spreekt van een prestatie van formaat en vindt daarom dat de Inspecties van VROM en Verkeer en Waterstaat niet hard moeten optreden tegen de laatste overtreders. ‘Bij zo’n prestatie past geen stringente handhaving, temeer daar we ons in Nederland jarenlang niet bekommerd hebben om dit soort lozingen.’

Vindt Froom gehoor bij Brugman en diens collega-handhavers? Brugman: ‘Daar kan ik geen eenduidig antwoord opgeven. Strikt genomen moet iedereen zich aan de wet houden, maar als er recent een heleboel gebeurd is, ligt het voor de hand dat de handhaver daar – afhankelijk van de milieubelasting – rekening mee houdt. Bovendien speelt mee dat in rioleringsland “handhaving tussen overheden” een nieuw fenomeen is. Tegenover het bedrijfsleven is tot het gaatje gaan normaal, maar tegenover overheden is de opvatting toch een beetje: “Zo ga je toch niet met elkaar om!”’

Gebiedsgerichte aanpak

In Flevoland en Noord-Holland doen ze het weer anders. In die provincies worden niet alle individuele puntlozingen aangepakt, maar gaat men gebiedsgericht te werk. Volgens Robert Bolmer, beleidsmedewerker waterbeheer

bij de provincie Flevoland, is daarvoor gekozen uit oogpunt van milieurendement. ‘Je kunt je afvragen of het zinvol is om bij iedereen de septic-tank te vervangen door een iba. Waarschijnlijk haal je eenzelfde rendement, maar tegen veel lagere kosten als je in een bepaald gebied op cruciale punten iba’s met het hoogste rendement aanlegt en bij de rest van de percelen de septic-tank laat zitten.’

Volgens Bolmer heeft minister Pronk in 2002 die aanpak in een brief aan de Tweede Kamer als een oplossingsrichting gepresenteerd en toen tevens aangekondigd het Lozingenbesluit daartoe te zullen aanpassen. ‘Maar dat is nog altijd

	UITGANGSITUATIE	
	NOG AAN TE SLUITEN PERCELEN (1997/'98)	OP 1 JANUARI 2005 NOG AAN TE SLUITEN
Groningen	8000	4233
Friesland	17.000	13.000
Drenthe	5000	1500
Overijssel	25.000	4250, alle op riool
Gelderland	35.000	3000
Flevoland	> 4000	1050
Utrecht	-	1500
Noord-Holland	18.000*	12.500
Zuid-Holland	20.000	17.500**
Zeeland	6000	2000
Noord-Brabant	22.000	4900
Limburg	6000	2000

* in 2001 ** per 1-1-2003

niet gebeurd en we vragen ons soms wel eens ongerust af of we nu in overtreding zijn.’

Inspecteur Brugman kan hem gerust stellen. ‘Alleen lozers zijn in overtreding. Van het nieuwe *Besluit afvalwater huishoudens* wordt het ontwerp binnenkort gepubliceerd. Dit Besluit vervangt de bestaande regelgeving en is duidelijker.’

Handhaving

Dé vraag die bij gemeenten en particulieren leeft, is natuurlijk hoe de inspectiediensten van VROM en Verkeer en Waterstaat zich gaan opstellen. ‘Als eerste zullen we de lijst langslippen van gemeenten die niets doen en zelfs geen ontheffing van de zorgplicht hebben aangevraagd. Over de vraag hoe deze zullen worden aangepakt, beraadt de Inspectie Verkeer en Waterstaat zich nog.’

Verder zegt Brugman van zijn collega’s van VenW te hebben begrepen dat zij handhavend gaan optreden tegen lozers, waarvan duidelijk is dat ze niet aan het Lozingenbesluit voldoen – onafhankelijk van de inspanningen van de gemeente – en die op het riool aangesloten zouden moeten zijn, of over een IBA zouden moeten beschikken. ‘Voor het overige zal een signaal naar waterschappen worden gegeven dat zij zich dienen in te spannen voor het beëindigen van de lozingen van ongezuiverd afvalwater op oppervlaktewateren. Maar hoe dit signaal gegeven zal worden, is nog onderwerp van discussie.’

Bij Brugman’s eigen VROM-Inspectie krijgen de lozingen extra aandacht bij de gemeenteonderzoeken die in 2005

worden uitgevoerd. Bij zo'n gemeenteonderzoek controleren de inspecteurs of gemeenten zich wel van alle VROM-taken kwijten. Per jaar krijgen ruim honderd gemeenten de inspecteurs over de vloer, zodat in vier jaar ze allemaal een keer aan de beurt zijn geweest. De komende ronde zullen de inspecteurs het onderwerp 'lozen' extra onder de loep nemen.

Waterschappen

Als een gemeente is vrijgesteld van de zorgplicht – dus geen riolering in het buitengebied hoeft aan te leggen – is het vervolgens aan de waterschappen om de oppervlaktewaterkwaliteit te bewaken. Het bestuur van het Hoogheemraadschap van Rijnland was van plan eind november een besluit te nemen hoe het die taak zou gaan uitvoeren. 'Daar heeft het echter van afgezien, omdat er nog geen duidelijk beeld is', zegt woordvoerder Erwin Albrecht. 'Daarvoor zijn we afhankelijk van gegevens die de gemeenten ons moeten leveren, maar die hebben we nog niet binnen. Een storende complicatie hierbij is dat het ministerie van VROM gemeentes het signaal geeft dat ze zich niet hoeven te haasten. Als gemeentes zeggen niet te kunnen voldoen aan de afspraken, krijgen ze uitstel.'

WvW

PLAATSIJNG VAN EEN IBA

MEER INFORMATIE:

VROM-Inspectie NW, Ton Brugman, tel. (023) 51 50 700

Inspectie Verkeer en Waterstaat, Sebastian Jansen, tel. (0320) 29 95 50

Strijd tegen wateroverlast in volle gang

Overall in de regio's wordt naarstig gewerkt aan tientallen projecten ter voorkoming van wateroverlast, vaak met een financiële bijdrage van de rijksoverheid, die hiervoor – zoals afgesproken in het Nationaal Bestuursakkoord Water – eenmalig 100 miljoen euro heeft uitgetrokken. Twee voorbeelden van plaatselijke aanpak.

GROOTECAST IN AUGUSTUS 2004

FOTO: GEMEENTE GROOTECAST

Droge voeten in Grootegast

In 2004 was het weer raak: bij zware regenval stond het hele dorp Grootegast blank. Reden voor de gemeente om de wateroverlast aan te pakken, samen met het Wetterskip Fryslân en de woningbouwstichtingen. Van tweehonderd woningen worden dit voorjaar de daken afgekoppeld van het riool. Hetzelfde gebeurt met de wegen waaraan die huizen staan.

In plaats daarvan gaat het regenwater naar een vijver in de 'Notoaris Tuun', waar het gebruikt kan worden om in droge tijden dit park te beregenen.

De aanleg van het regenwaterriool loopt parallel met een herinrichtings- en renovatieproject. De rioolbuizen in Grootegast – halverwege Leeuwarden en Groningen – zijn in de jaren vijftig aangelegd. Ze zijn aan vervanging toe. Dat is een goede gelegenheid om twee rioolstelsels, het zogenaamde gescheiden stelsel, naast elkaar te leggen. Tegelijk zorgen de woningbouwverenigingen die hun woningbestand aan het renoveren zijn, voor afkoppeling van het riool van de daken.

Landbouwterrein wordt waterbuffer

Het 9 ha grote agrarische gebied Bloeidaal aan de rand van Amersfoort wordt ingericht als waterbuffer en natuur- en recreatiegebied. In december zijn de werkzaamheden officieel van start gegaan. De gemeente heeft het gebied aangekocht om wateroverlast en verdroging te bestrijden. Door Bloeidaal stroomt de Barneveldse Beek die uitkomt in het lager gelegen Valleikanaal. Bij hevige regenval kan het Valleikanaal de watervloed niet aan en dat geeft overlast in een nabijgelegen wijk. Daarom krijgt de beek in Bloeidaal ruimte om te overstromen. Het omliggende land wordt afgegraven en er worden vijvers gegraven waarin water kan worden opgeslagen dat in tijden van droogte hard nodig is voor de natuur. De provincie Utrecht gaat ervoor zorgen dat er poelen, wandel- en fietspaden in Bloeidaal komen. Met het ontwikkelen van het natuurgebied wordt weer een stuk aan de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) toegevoegd. De aanleg van de waterbuffer gebeurt in twee fasen. De eerste fase loopt tot begin april.

In het najaar start de tweede fase, die in april 2006 wordt afgerond.

MEER INFORMATIE:

Gemeente Grootegast:

Mario Brinkman, mario.brinkman@grootegast.nl

Bloeidaalproject:

Jan Ponsioen, tel. (038) 425 43 21, j.ponsioen@adecs-oost.nl

We moeten stoppen met meten van wat we al weten

Toelichting

In het effluent van rwzi's en in oppervlaktewater zitten onbekende stoffen. Het is zinniger om hier onderzoek naar te doen dan monsters te blijven nemen van stoffen waarvan we al weten dat ze in het water zitten. In het boek **ZHEW, een kwart eeuw waterschap van kwaliteit** roept Jelle Jelsma, adviseur waterbeheer bij de staf directeur-generaal van Rijkswaterstaat, waterbeheerders op om – als de middelen beperkt zijn – een jaar lang het monitoringbudget aan te wenden voor onderzoek naar onbekende stoffen. Alleen zo kan er een einde komen aan de onzekerheid of deze een bedreiging voor de volksgezondheid zijn.

HERO PRINS
HOOFD AFDELING BELEIDSRAPPORTAGES, RIZA

Vicieuze, maar dubieuze cirkel

Het pleidooi van Jelsma voor meer structurele aandacht voor onbekende stoffen onderschrijf ik volledig. Slechts 20 procent van de toxiciteit in Rijnwater kan door bekende stoffen worden verklaard! Sinds een jaar of vijf wendt RWS/RIZA een beperkt deel van het budget voor routinematige monitoring structureel aan voor 'inventariserend onderzoek'. In dit onderzoek, maar ook in studies naar effluënten en oppervlaktewater, is de relevantie van nieuwe stoffen aangetoond. Veel bestuurders en beleidsmakers vinden de aanwezigheid van deze stoffen een lastig onderwerp, omdat er nog geen norm- en wetgeving is. Het juridisch instrumentarium ontbreekt en de bestuurlijke en beleidsmatige noodzaak om er iets aan te doen, is hierdoor niet duidelijk. Een vicieuze maar dubieuze cirkel! De Kaderrichtlijn Water biedt uitkomst: deze richtlijn verplicht waterbeheerders om in de **surveillance monitoring** alle probleemstoffen periodiek op te sporen. Ook koppelt de KRW juridische verplichtingen direct aan alle (nieuwe) stoffen. Gezien de resultaten van de aanvullende monitoring is het effectief om op zoek te gaan naar maatregelen voor dit soort stoffen. Ik denk in de richting van een aangepast toelatingsbeleid en mogelijk aanvullende zuivering op rwzi's, waardoor dergelijke stoffen het oppervlaktewater niet meer bereiken.

ALFRED VAN HALL
DIJKGRAAF WATERSCHAP HUNZE EN AAS

Van allebei wat

Wie iets meet, moet het meetresultaat kunnen toetsen aan een vastgestelde norm. Meten van wat je bijna zeker al weet, is op zich niet ondoelmatig. Er zit een controlemechanisme in, een bevestiging dat de toestand die je wenst, er feitelijk ook is. Dus: blijf meten om blijvend te weten. Gecontroleerde en geborgde veiligheid. Daarnaast is er de trits: definiëren, normeren, controleren. Het lijkt op een onaangenaam spel: 'vervuilers' verontreinigen het water met onbekende verwerpelijke stoffen, en diezelfde vervuilers betalen al die mensen die voor veel geld het water op gevaarlijke stoffen monitoren. Overigens hanteren we hier normen van gevaar die in tweederde

van de wereld utopisch zijn: men is al blij dat er water is voor mens, dier en plant. Even moest ik denken aan Andijk, waar het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland het vervuilde IJsselmeerwater schoont door middel van waterstofperoxide en ultraviolet-reactoren. Uniek in de wereld. Verzonnen door een paar doorzetters, grensverleggers, gedreven wetenschappers. Fantastisch. 'Monitoren wat is, onderzoeken wat komt.' Hulde, want het effect is dodelijk voor alles wat we niet in het water willen. Kortom: controleer wat is, innoveer waar nuttig. En blijf vooral nuchter. Wees niet te bang voor élk stofje.

JAN HENDRIKSEN
OUD-REDACTEUR DE WATER

Gat in meetreeksen

Ik moet er niet aan denken dat Jelle Jelsma zijn zin krijgt. Dan zou in waterbeherend Nederland 2005 de geschiedenis ingaan als een rampjaar, namelijk het jaar dat in allerlei relevante meerjarige meetreeksen zomaar een gat zit. We moeten de man die in 1530 begon te noteren in welke week de druivenoogst in de Bourgognestreek van start ging, eeuwig dankbaar zijn. Dat 'meten' heeft inmiddels een ononderbroken reeks van 475 jaar opgeleverd. Toen men eeuwen later met serieuze temperatuurmetingen begon, bleek er een significante correlatie te bestaan tussen het jaarlijkse startmoment van de druivenoogst en de aard van de zomer (warm of koud). Meteorologen kunnen met behulp van dat gegeven nu uitspraken doen over

klimaatverandering vanaf 1530. Monitoring moet continu worden getoetst op relevantie, dat wél. En dat gebeurt ook. Doordat we meer inzicht hebben gekregen in de processen achter de cijfers, weten we méér dan vroeger, terwijl we veel minder meten. Wel is onderzoek naar 'nieuwe' stoffen in ons milieu, zoals oestrogene stoffen, waarvan we de effecten nog niet kennen, hard nodig. Dus ik pleit voor 'en-en' daar waar Jelsma voor 'of-of' pleit. Wat mij in dit verband al heel lang verbaast, is dat degenen die deze stoffen in het milieu brengen, niet worden aangesproken voor de kosten van het effectenonderzoek. Leg de 'bewijslast' bij die bedrijven en instellingen en niet bij de waterbeheerder.

TINEKE BIJ DE VAATE-DE JONG
WETHOUDER GEMEENTE NOORDOOSTPOLDER

De kunst van het loslaten

Het vastleggen van resultaten om op die manier te laten zien of en op welke wijze bepaalde regels effect hebben gehad, is een goed democratisch gebruik. We maken beleid, voeren het uit en willen de resultaten meten. Natuurlijk is het goed om te weten of je beleid effectief is, maar het getuigt volgens mij van een enigszins overdreven Nederlandse perfectie om dat blijvend te doen. We monitoren wat af in dit landje, of het nu om achterstandsleerlingen gaat of stoffen in ons oppervlaktewater: meten is weten. Maar wat doen we met die wetenschap? De bedoeling is uiteraard dat

we conclusies trekken en regels bijstellen, maar met ieder jaar monitoren bestaat het gevaar dat het meten een automatisme wordt en we niet meer toekomen aan nieuwe ontwikkelingen. Het lijkt me dan ook een goed voorstel om oud beleid in te leveren voor nieuw. Zeker in een tijd van financiële krapte is het van belang om te kiezen voor onderzoek naar nieuwe stoffen die een bedreiging kunnen vormen voor de volksgezondheid, in plaats van het 'controleren' van bestaande stoffen. Snel doen dus!

STELLING

Cluster Milieu maakt bliksemstart

Het cluster Milieu kon al op een wapenfeit bogen voordat de leden voor het eerst bijeenkwamen. In november leverde voorzitter Ger Ardon het rapport *Beoordelingsystematiek warmtelozingen af*. Op de eerste vergadering van het cluster, half december, is afgesproken het werk van de oude CIW-werkgroepen af te bouwen en de nadruk te leggen op beleidsadvisering.

Natuurlijk is Ger Ardon, hoofd water bij het Directoraat-Generaal Milieubeheer van het ministerie van VROM, te spreken over het feit dat er zo snel al een product lag. Maar hij wil niet met andermans veren pronken. 'Onze taak behelste niet meer dan afronden van wat er in CIW-verband was voorbereid.' Omdat de staatssecretaris van VenW en de minister van EZ de systematiek die in de nota is gepresenteerd, al in 2005 bij de vergunningverlening wilden gaan toepassen, moest de methodiek eind 2004 beschikbaar zijn. Het cluster Milieu neemt meer over van de oude CIW-werkgroepen dan alleen het onderwerp koelwater. Ardon: 'Veel meer dan andere clusters kun je ons beschouwen als voortzetter van het werk van de CIW. Zo gaan wij ons bezighouden met de prestaties van rioolwaterzuiveringsinrichtingen, het rapporteren over bestrijdingsmiddelen en verder met

het onderzoek naar de effecten van geneesmiddelen op het watermilieu – om maar een paar onderwerpen te noemen.' Ze allemaal noemen zou inderdaad te veel zijn, want het cluster Milieu neemt even veel onderwerpen voor zijn rekening als alle andere clusters bij elkaar.

Volle tafel

De eerste vergadering is besteed aan het verduidelijken van wat er wanneer moet worden afgeleverd. Ardon: 'Dat geldt vooral voor de onderwerpen grondwater, menselijke belasting en de KRW-doelstellingen voor oppervlaktewater, want dat zijn onderwerpen die naadloos moeten aansluiten bij de voortgang van het KRW-proces.' Verder zijn voorbereidingen getroffen om, in overleg met het cluster Communicatie, te bepalen waarover en hoe het cluster in 2005 van zich zal laten horen.

Ook vertegenwoordigers van Stichting Reinwater, VNO/NCW, LTO en Vewin zaten om de tafel. 'Afgesproken is dat de maatschappelijke organisaties bij ons op clusterniveau meepraten en niet alleen op werkgroepniveau. De reden is tweeledig: milieumaatregelen hebben behoorlijke gevolgen voor de diverse sectoren en we hebben hun deskundige inbreng nodig om gedegen adviezen te kunnen geven.'

Het is niet de bedoeling dat er op clusterniveau wordt onderhandeld,

stelt Ardon nadrukkelijk.

'De onderhandelingen vinden in de regiekolom plaats. Binnen ons cluster signaleren we alleen wat er leeft binnen de groeperingen en die signalen geven we door aan de regiegroep, al dan niet vergezeld van opties om de problemen te omzeilen.'

Voorzitter

Gezien zijn takenpakket binnen DG-Milieubeheer lijkt Ardon geknipt voor zijn functie als voorzitter van dit cluster. Als hoofd water is hij namelijk verantwoordelijk voor het beleid rond afvalwater, drinkwater en zwemwater en daarnaast voor de normstelling voor grond- en oppervlaktewater. Voor hij in 1988 de overstap naar het ministerie van VROM maakte, was hij werkzaam bij de Vewin.

MEER INFORMATIE:

Ger Ardon, ministerie van VROM, DG-Milieubeheer, afdeling Water, tel. (070) 339 39 39

'Een fundament onder de informatievoorziening leggen'

Elke mijlpaal in het toewerken naar de stroomgebiedbeheersplannen vormt voor het cluster Communicatie een kapstok voor de communicatieagenda. Het cluster moet onder andere aan de slag met de nieuwe fase van de publiekscampagne *Nederland leeft met water*, een site opzetten over de LBOW-structuur en nagaan waar regionale bestuurders behoefte aan hebben. Voorzitter Erik Pool voorziet drukke tijden.

'Tussen nu en 2009 zullen er bij het werken aan de stroomgebiedbeheersplannen tal van mijlpalen worden bereikt. Wij hebben besloten om elke mijlpaal te beschouwen als kapstok voor onze communicatieagenda. Dat alleen al bezorgt ons dit jaar veel werk.'

Erik Pool, communicatieadviseur bij DG Water op het ministerie van Verkeer en Waterstaat, noemt op, waar zijn cluster mee aan de slag zal gaan. 'Een van de eerste

dingen die we gaan doen, is het bouwen van een website over de organisatie van het LBOW. Daarop komen ook de werkprogramma's van de clusters, zodat iedereen – ik denk vooral aan bestuurders en aan vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties – kan zien, waar hij moet zijn voor het onderwerp dat hem aangaat.' En dat brengt hem op het volgende punt. 'We willen en moeten de maatschappelijke organisaties

bij het proces betrekken en hen op de hoogte brengen en houden van wat er aan de orde is.' Dat geldt vooral voor de Kaderrichtlijn Water. 'Daarvoor bestaat een waslijst van activiteiten om in praktijk te brengen. We willen bepaalde doelgroepen, zoals landbouwers of mensen in de stad, op hen toegespitste informatie gaan verstrekken over wat de KRW – of beter, wat schoon water – voor hen betekent.'

Bestuurders op gemeentelijk, provinciaal en waterschapsniveau zullen door Pool en zijn clusterleden ook van materiaal

worden voorzien. 'Maar pas nadat we weten, waaraan ze precies behoefte hebben. Dat zal per bestuurslaag verschillen en we willen iedereen op maat bedienen, anders gezegd een goed fundament onder de bestuurlijke informatievoorziening leggen.' De burgers tot slot zullen merken dat de publiekscampagne *Nederland leeft met water* een ander karakter krijgt. 'Er komt een nieuw campagneconcept en we gaan de voorlichting meer op concrete waterprojecten toespitsen. Ook krijgt de regionale communicatie een extra impuls.'

Helpdesks

Het cluster heeft zich voorgenomen het aantal helpdesks over waterzaken te stroomlijnen. Pool: 'Wij denken dat het beter is om dat aantal terug te brengen tot één of twee en die vervolgens te ondersteunen.'

Behalve over deze inhoudelijke zaken

gaat het cluster Communicatie zich de komende tijd ook buigen over organisatorische en financiële aspecten. 'Er komt veel op ons af en dat zal van iedereen veel inspanning vragen. Het wordt zaak te bekijken welke partner in het LBOW wat voor zijn rekening neemt. Ook letterlijk, want de financiële polsstok van het Rijk is na de laatste bezuinigingsronde weer korter geworden. Mocht dat voor de andere partijen ook opgaan, dan zullen we moeten afspreken welke taken we dan maar moeten afstoten.'

Dat laatste zou Pool betreuren, want 'het nemen van maatregelen om de waterhuishouding op orde te krijgen vraagt om kennis en draagvlak. En daarbij is communicatie onontbeerlijk.'

MEER INFORMATIE:

Erik Pool, Erik.Pool@minvenw.nl

Cluster ruimte buigt zich over normen, watertoets en GGOR

De watertoets kan beter. En het cluster Ruimte wil gaan aangeven hoe. Daarnaast komt er snel een voorstel waar provincies aan moeten denken bij het aangeven van de kaders voor het Gewenste Grond- en Oppervlaktewaterregiem (GGOR). Ondertussen houdt de werkgroep normering nauwlettend in de gaten hoe de waterschappen vorderen met het toetsen aan het systeem van de normen voor wateroverlast. Want in het voorjaar moet er een tussenrapportage uitkomen, in het najaar een advies over de normering.

Het cluster moet al vrij snel de eerste producten overleggen. Voorzitter Frank Vermeij: 'Over een jaar moeten de provincies krachtens het NBW de kaders hebben vastgesteld voor het GGOR, waarna de waterschappen vervolgens tot 2010 de tijd hebben om ook echt zo'n GGOR te maken. Omdat over die kaders nog de nodige onduidelijkheden bestaan, willen wij – rekeninghoudend met de geluiden uit het land – een voorstel maken hoe je zo iets zou kunnen aanpakken. Dat advies moet er snel liggen, anders is het mosterd na de maaltijd.' Vermeij kan alvast zeggen dat het eerder een

handreiking dan een blauwdruk wordt waaraan provincies zich moeten houden. Anderzijds lijkt het wel wenselijk dat de uitgangspunten voor de kaders die de basis voor het GGOR zullen vormen niet te veel verschillen, omdat anders waterschappen die zich over verschillende provincies uitstrekken, in de problemen komen. Over de watertoets zijn het cluster geluiden ter ore gekomen dat de uitgebrachte wateradviezen de gemeenten vaak te weinig houvast bieden voor het maken van goede afwegingen. 'De adviezen van een watertoets zijn nogal eens standaard, ze bieden geen maatwerk. Om aan te geven wat er beter kan, zullen wij met een voorstel komen, misschien wel een handreiking.' Hij wijst er met nadruk op dat dit advies alleen aan de inhoudelijke kant van de watertoets raakt, de evaluatie van het instrument is het pakkie-an van het cluster Monitoring.

Normering wateroverlast

Een derde onderwerp dat met voorrang wordt aangepakt, is de normering voor wateroverlast, waarmee de al bestaande werkgroep normering in 2004 een begin heeft gemaakt. 'De waterschappen hebben tot september de tijd gekregen om hun watersystemen te toetsen

aan de voorlopige werknormen. De resultaten van deze toetsing moeten leiden tot een advies over de normering. Eind 2005 moet het concept hiervan gereed zijn. Kunnen de werknormen er mee door of zijn strengere of minder strengere nodig? Moet het systeem aangepast worden; vraagt het water meer ruimte? De werkgroep normering volgt het toetsingsproces op de voet om daarover dit voorjaar in een voortgangsrapportage verslag te kunnen doen.

Aan Vermeij heeft het cluster een goede voorzitter. Hij geeft in Limburg immers leiding aan het cluster Water. En is Limburg niet de eerste provincie waarvan het Reconstructieplan is goedgekeurd, waarin alle doelstellingen voor landbouw, natuur en alle andere ruimtelijke doelen met die voor water zijn geïntegreerd?

MEER INFORMATIE:

Frank Vermeij, wfc.vermeij@prvlimburg.nl

Schelde moet dieper, veiliger en natuurlijker

Binnen enkele jaren moeten schepen met een diepgang tot ruim dertien meter onafhankelijk van het getij Antwerpen kunnen bereiken. Daarnaast moet het Schelde-estuarium veiliger en natuurlijker worden. De Vlaamse regering heeft al ingestemd met deze plannen. Het Nederlandse kabinet beslist binnenkort over de Ontwikkelingsschets. In Zeeland staat men nog kritisch tegenover alle plannen.

Eind vorig jaar is de laatste hand gelegd aan de *Ontwikkelingsschets 2010* voor het Schelde-estuarium. In deze gezamenlijke nota hebben Vlaanderen en Nederland aangegeven hoe de toegankelijkheid van Antwerpen is te verbeteren. Tegelijkertijd is onderzocht hoe de natuurfunctie van het estuarium kan worden versterkt en hoe Vlaanderen beter tegen overstromingen is te beschermen.

Om het overstromingsgevaar te beteugelen zullen in Vlaanderen gecontroleerde overloopgebieden moeten worden aangelegd, maar op sommige plaatsen ook dijken worden verhoogd. De overloopgebieden zullen volgens de schets zoveel mogelijk worden ingericht als natuurgebied, bijvoorbeeld als wetland. Oude ideeën, zoals de bouw van een stormvloedkering bij Antwerpen of de aanleg van een Overschelde – een verbinding door Zuid-Beveland ter hoogte van Bath met de Oosterschelde – bleken niet haalbaar. De kosten daarvan zouden veel hoger zijn dan die van het alternatief dijkversterking, nog afgezien van de onverantwoorde aantasting van enkele habitatgebieden. Om de haven van Antwerpen toegankelijk te maken voor grotere zeeschepen zal de Westerschelde opnieuw worden uitgediept. Tegelijkertijd zal de rivier op sommige plaatsen tussen de Nederlands-Belgische grens en Antwerpen worden verbreed van 250 naar 370 meter. Dit alles moet het schepen tot een diepgang van 13,10 meter mogelijk

maken om onafhankelijk van het getij naar de Antwerpse haven te varen.

Bij het streven om het estuarium natuurlijker te maken wordt *Ruimte voor de rivier* als leidend principe gehanteerd. Voor 1 juli van dit jaar wordt de precieze locatie vastgesteld van enkele honderden hectares estuariene natuur die aan het estuarium worden toegevoegd. Richtinggevend bij het schrijven van de Ontwikkelingsschets was de Langetermijnvisie op de Schelde die beide regeringen in 2001 uitbrachten. Daarin was overeengekomen dat aan het waardevolle karakter van het estuarium niet mocht worden getornd. Verder moest er maximale bescherming tegen overstromingen worden geboden en *last but not least* moesten de Scheldehavens optimaal toegankelijk worden. Huub van Zwam, directeur van de Projectdirectie Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium (ProSes): 'Na het verschijnen van de Langetermijnvisie ging het erom in kaart te brengen hoe de streefbeelden van beide regeringen werkelijkheid zouden kunnen worden. Daarvoor is een uitgebreid onderzoeksprogramma opgezet. Bespreking van de resultaten van dit onderzoek heeft uiteindelijk geleid tot de *Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium*, waarin de conceptbesluiten zijn opgenomen.'

Meer dan verdiepen

Van Zwam benadrukt dat het in de net gepresenteerde ontwikkelingsschets om méér dan alleen het verdiepen van de Westerschelde gaat: 'Het draait echt om het estuariene systeem in zijn totaliteit.' Door verschillende oorzaken mist de natuur van het estuarium de robuustheid om ingrepen te kunnen opvangen. Als gevolg van menselijke ingrepen zijn het fysieke en het ecosysteem in de loop der tijd behoorlijk veranderd. Zones van ondiep water zijn afgenomen, diep water is uitgebreid en dieper geworden, slikken op hun beurt zijn verkleind. 'Dit betekent', aldus Van Zwam, 'dat niet zozeer het behoud van de huidige natuurlijkheid, maar een zekere mate van herstel van het estuariene systeem nodig is.'

Wat betreft de bescherming tegen hoogwater bleek dat het veiligheidsniveau in het Vlaamse deel van de getijgebonden Schelde onvoldoende is. De minst beschermde gebieden hebben een overstromingskans van eens in de zeventig jaar. 'Vergelijk dat eens met Nederland waar we voldoen aan de wettelijke eis dat een afgesproken hoge waterstand niet vaker dan eens in de vierduizend jaar

mag worden overschreden.' Van Zwam wijst erop dat op de lange termijn zeespiegelrijzing en klimaatverandering in beide landen kunnen leiden tot een afname van het veiligheidsniveau.

Natuur lijdt niet onder verdieping

Bij de bereikbaarheid van de Scheldehavens ging het met name om de vraag hoe de transportstromen van en naar Antwerpen kostenefficiënt kunnen worden afgewikkeld. En vooral ook hoe dat zou kunnen met zo min mogelijk negatieve effecten op de natuur, het milieu en de ruimtelijke structuur.

Volgens Van Zwam heeft het onderzoek – waaraan overheden, het bedrijfsleven en de milieubeweging uit Nederland en Vlaanderen hebben meegedaan – verrassende uitkomsten opgeleverd. 'Allereerst dat de verwachting ongegrond was dat bij een verdieping veel compenserende maatregelen voor de natuur nodig zijn. Anders dan we dachten, bleek uit modelberekeningen dat de morfologische en ecologische effecten van het verdiepingswerk gering zullen zijn. Deze uitkomsten werden bevestigd door monitoringsgegevens over de vorige verdieping van de rivier, eind jaren negentig.' Van Zwam tekent daarbij aan dat het voor de stabiliteit van het geulensysteem wel van belang is dat er bij het storten van de baggerspecie flexibel te werk wordt gegaan. Daarmee bedoelt hij dat er meer specie in de diepere delen van de hoofdgeulen en minder in de nevengeulen terecht komt, en ook meer in het oostelijk deel van de Westerschelde dan nu het geval is. 'Door de flexibele stortstrategie en het uitvoeren van maatregelen waardoor de natuur weer tegen een stootje kan, zijn de morfologische effecten van de verdieping als "niet significant" te beschouwen.' In de volgende projectfase wordt dat meer gedetailleerd getoetst.

Nog verrassender noemt Van Zwam de uitkomst dat de verruiming een gunstige kosten-batenverhouding kent: 'Op Europese schaal zijn de voordelen wel tien keer groter, voor Vlaanderen en Nederland tot zes keer. De voordelen bestaan uit besparingen op de transportkosten voor klanten van de haven van Antwerpen.'

Strijdpunten

Toch is in Zeeland gereserveerd op de uitkomsten van het onderzoek gereageerd. Anton Feijtel van de provincie Zeeland licht toe waarom: 'De ontwikkelingsschets geeft onvoldoende uitsluitsel over de gevolgen voor de natuur, was een opmerking die veel te horen viel op de inspraakbijeenkomsten over het conceptrapport. Er was dan ook weinig draagvlak voor de verdieping.'

Ook werd door gemeenten en bedrijfsleven aangedrongen op een evenwichtige ontwikkeling van alle Scheldehavens. Niet alleen Antwerpen moest profiteren van de verdieping. Aanvullende voorzieningen op het gebied van de weg- en railinfrastructuur zouden de gewenste voordelen kunnen opleveren.

Het Overleg van Adviserende Partijen (AOP) heeft deze opmerking overgenomen. In het AOP zitten vertegen-

woordigers van gemeenten, waterschappen en provincies, maar ook van het bedrijfsleven, de landbouw en de natuurbeweging. Het AOP gaf ook aan dat het van cruciaal belang is om instandhoudingsdoelstellingen voor natuur vast te stellen. Belangrijke gedeelten van het estuarium liggen namelijk binnen de speciale beschermingszones van de Vogel- en Habitatrictlijnen. Zowel Vlaanderen als Nederland heeft inmiddels toegezegd dat deze doelstellingen voor 1 juli dit jaar zullen worden opgesteld. Feijtel vertelt dat Zeeland er bovendien op heeft aangedrongen dat er voldoende middelen voor natuurmaatregelen beschikbaar worden gesteld en dat er ook voor het flankerend landbouwbeleid aandacht moet blijven. 'Wat voor ons ook zwaar telt', brengt Feijtel tot slot naar voren, 'is de invloed die het regionaal bestuur in het vervolgtraject krijgt. De bestuurlijke verhoudingen in Zeeland zijn goed. De partijen hebben er dan ook meer vertrouwen in als de regie rond de uitvoering daar wordt neergelegd.'

De Vlaamse regering heeft rond de jaarwisseling al ingestemd met de voorgenomen besluiten van de Ontwikkelingsschets. Het Nederlandse kabinet beslist daarover binnenkort. Daarna maakt Zeeland de balans op. Provinciale Staten zullen beoordelen of de regeringen in redelijke mate aan hun wensen zijn tegemoetgekomen. Dat zet de toon voor de verdere ontwikkeling van het Schelde-estuarium.

KP

MEER INFORMATIE:
Projectdirectie ProSes,
tel. (0164) 21 28 00,
info@proses.nl;
zie ook www.proses.nl

A.P. Feijtel,
provincie Zeeland,
tel. (0118) 63 19 11,
ap.feijtel@zeeland.nl

Duurzame jachthaven is geen uitzondering meer

NIK SMIT BIJ DE COMBIPOMP

De oude meerpalen zijn uit de bodem getrokken en ondersteboven op de nieuwe plek gezet. Dit staaltje recycling is toegepast bij het verplaatsen van Waddenhaven Texel in Oudeschild. In een tijd dat de watersport een sterke groei doormaakt, nemen ook de negatieve effecten toe. Het Lozingenverbod voor de pleziervaart zorgt ervoor dat de waterkwaliteit niet te lijden heeft van de recreatievloot. Daarnaast komt de sector zelf met initiatieven om het milieu te ontzien, zoals het concept 'duurzame jachthaven'. Hergebruik, besparing, preventie en voorlichting zijn de sleutelwoorden.

MILIEU

Voor jachthavens zijn er genoeg redenen om duurzame maatregelen door te voeren. Zo kan het zijn dat leden van een vereniging het belangrijk vinden dat er in hun haven op een verantwoorde manier met het milieu wordt omgegaan, nog los van het feit dat de milieuregelgeving voor jachthavens wordt aangescherpt.

Maar waar moet je beginnen als je de jachthaven duurzamer wilt maken? Nik Smit, havenmeester van Waddenhaven Texel: 'Vier jaar geleden moest de jachthaven worden verplaatst in verband met de herinrichting van de haven van Oudeschild. We hadden voor die tijd ook al aandacht voor het milieu, maar nu we opnieuw konden beginnen, wilden we het helemaal goed doen. Texel is een natuureiland en we zitten rechtstreeks aan de Waddenzee. Voor ons was het niet meer dan logisch om zorgvuldig met de omgeving om te gaan. In het begin hadden we moeite met het vinden van goede informatie. We hadden natuurlijk allerlei vragen. Wat is er mogelijk? Wat is de beste manier? Waar is subsidie voor te krijgen? De informatie die we konden vinden, was beperkt en versnipperd. Gelukkig dacht een aantal partijen, zoals de gemeente en de HISWA, op een positieve manier mee.'

Hergebruiken en besparen

Bij het verplaatsen van Waddenhaven Texel is zo veel mogelijk materiaal hergebruikt. Steigers en meerpalen kregen een tweede leven. Ook de fundering van het nieuwe havengebouw bestond al. Op de plaats waar dit gebouw staat, stond vroeger een pompstation voor koelwater. Dat is afgebroken, maar de stevige betonnen fundering steunt nu het moderne havengebouw.

De plek is bijzonder: half in de dijk, half boven het water. Waar het kon, zijn duurzame materialen gebruikt. Smit: 'We hebben bijvoorbeeld voor FSC-hout gekozen. Dergelijk hout met een duurzaamheidskeurmerk is wel duurder, maar het hoort gewoon bij de richting die we zijn ingeslagen.' Op de steigers zijn proefvakken met afvalhout gemonteerd om te onderzoeken of je ook met dergelijk hout kunt werken, en er komt nog een proef met steigers van gerecycled kunststof. Een voordeel van kunststof is dat het in een lichte kleur kan worden geleverd, en dan kun je 's nachts met minder verlichting volstaan.

Aan het besparen van energie en water is ook aandacht besteed. Op het dak van het havengebouw zijn zonnecellen aangebracht. Deze voeden een zonneboiler, die de douches

van warm water voorziet. Gasten krijgen een sleutel waardoor precies kan worden bijgehouden hoeveel water ze gebruiken. Het voordeel is volgens Smit dat mensen niet méér verbruiken dan nodig is, wat bij muntjesautomaten vaak wel het geval is omdat het water dan blijft doorlopen, ook als men al klaar is.

Om watervervuiling tegen te gaan, ligt er in de haven een ponton afgemeerd met daarop een combi-pomp die – gratis – het (oliehoudende) bilgewater wegpompt en de vuilwatertank leegt.

Voorlichting

Bij de Waddenhaven wappert sinds 2003 de blauwe vlag. De internationale organisatie FEE (*Foundation for Environmental Education*) reikt deze vlag uit aan schone, veilige stranden en jachthavens. In Nederland doet de ANWB dit. De blauwe vlag geniet vooral bekendheid langs de kust: waar hij wappert is het goed zwemmen. Maar in 2003 mocht de vlag op verschillende plaatsen niet worden gehesen, vanwege de waterkwaliteitsproblemen aan de Noordzeestranden.

In jachthavens mag de blauwe vlag in top als er aan eisen op het gebied van veiligheid en milieu is voldaan. Verder moeten bezoekers er voorlichting krijgen over milieu en natuur in en om de haven. In 2004 is de blauwe vlag aan veertig Nederlandse jachthavens uitgereikt, ook weer aan de Waddenhaven Texel. Er zijn dan ook informatie-brochures over natuur en milieu te verkrijgen en er is een tentoonstelling te zien over de duurzame aspecten van de jachthaven. En in alle folders over vaartochten rond Texel wordt gewezen op het bijzondere karakter van het gebied, waarbij respect wordt gevraagd voor de omgeving.

Blauwe vlag in Almere Haven

Ook in de verenigingshaven van Almere Haven wappert de blauwe vlag. Havenmanager Sjoerd Sporrel is er trots op. 'Wij zijn de eerste verenigingshaven aan binnenwater die in Nederland de blauwe vlag heeft gekregen. Tijdens een ledenvergadering hebben we voorgesteld om ons te gaan inzetten voor het krijgen van een blauwe vlag. Iedereen was het ermee eens. Voor onze leden betekent het dat ze zich bewuster moeten zijn van hun invloed op het milieu. Als de boten uit het water komen voor onderhoud, moeten extra maatregelen worden genomen. Zo moet de bodem altijd goed worden afgedekt voordat je gaat schilderen. Het zijn soms kleine dingen, zoals in de gaten houden uit welke richting de wind waait als je gaat schuren, zodat het stof niet in het water waait of tegen de pas geschilderde boeg van de buurman. Iedereen weet waar hij aan toe is, want we hebben het reglement aan de vlaggenmast gespijkerd. We werken ook samen met de milieupolitie. Zo af en toe komt die onverwacht controleren. Dat houdt iedereen alert.'

Praktische inspiratie

Smit zegt de laatste tijd te merken dat duurzaamheid begint te leven bij jachthavenbeheerders. 'Iedereen die gaat uitbreiden of vernieuwen, denkt na over de mogelijkheden. Bij bestaande jachthavens is het lastiger om zaken aan te passen. De kosten zijn vaak hoger. De subsidie op de zonnecollectoren en de combipomp maakte onze beslissing om deze zaken te plaatsen een stuk gemakkelijker.' Maar lang niet alle maatregelen zijn duurder en soms kan er zelfs geld worden bespaard. Om jachthavens ideeën aan te reiken over wat er mogelijk is, hebben het kennisinstituut van Rijkswaterstaat RIZA en de Waddenvereniging de brochure *Duurzame jachthaven* uitgebracht. Daarin staat wat duurzaamheid inhoudt voor oevers, steigers en ligplaatsen, het terrein en het water, en voor de energievoorzieningen. De brochure geeft voorbeelden uit de praktijk, waardoor het een inspiratiebron is voor eenieder die van 'zijn' jachthaven een duurzame wil maken. De auteurs geven aan dat dé duurzame jachthaven niet bestaat, want elke haven is anders. Maar zij hopen dat de brochure bij zal dragen aan de beweging die nu al waarneembaar is.

MT

MEER INFORMATIE:

Nik Smit,
havenmeester Waddenhaven Texel,
tel. (0222) 32 12 27,
info@waddenhaventexel.nl

Sjoerd Sporrel Havenmanager,
WSV Almere Haven,
tel. (036) 531 75 17,
info@wsvalmerehaven.nl

De brochure is te downloaden op www.waddenvereniging.nl

Water maakt kunst

DE WATERKANT

FOTO: WIM VAN WIJK

De handtekening mag dan ontbreken, de schepper van dit kunstwerk is toch te achterhalen. Hij is zelfs aanwezig – linksboven. Het is het water geweest dat dit 'doek' heeft geschilderd. De compositie is overigens geen olieverb op linnen; geen Oost-Indische inkt op papier, maar houtskool op zand. Kunsthistorisch juister is het waarschijnlijk om te spreken van 'gemengde techniek'. Want behalve fijn sediment (houtskool) heeft de kunstenaar ook wilgenkatjes, enkele boomblaadjes, een verdwaalde rietstengel en

een paar zoetwaterschelpjes toegepast. Het gaat echter te ver om van een installatie te spreken.

Het bijzondere van dit kunstwerk is dat het in een oogwenk tot stand is gekomen, een prestatie die des te meer bewondering afdwingt als men de omvang van het werk in ogenschouw neemt: enkele vierkante meters. Tien minuten voordat deze compositie werd gefotografeerd, was er nog niets te zien. In de tussenliggende tijd heeft de kunstenaar nog twee studies opgezet, die blijkbaar niet bevielen, want met hetzelfde gemak als waarmee hij ze opzette, veegde hij ze weer uit. Maar over de derde poging was hij blijkbaar wel tevreden. In deze vorm werd het kunstwerk gedroogd en gefixeerd.

Waar sommige buitenschilders niet gediend zijn van mensen die over hun schouder meekijken, deed het water niet moeilijk over pottenkijkers. Zonder morren gaf het een inkijkje in zijn werkwijze. Er komen geen kwasten, penselen, paletmessen of *air brushes* aan te pas: het water werkt met schepen, het liefst grote, diepstekende. Vierbaksduwstellen bij voorkeur, maar ook geladen gastankers hanteert het graag, zeker als die er flink de vaart in hebben.

Elke keer als zo'n gevaarte passeert op de Nieuwe Merwede – aan een uitloper waarvan dit strandje ligt – komt het water in beweging. Eerst stuwt de boeg het water een eindje op en gaat het zand voorzichtig kopje onder. Vervolgens zuigt het schip al het water naar zich toe en loopt het kreekje leeg. Kort nadat het schip voorbij is, perst het water zich met donderend geraas terug in de smalle kreek en stroomt het uit over het strand. Als het daarna terugloopt, laat het water zijn eerste studie achter, die alle kenmerken van een woeste schilderstreek vertoont. Bij het hervinden van zijn evenwicht, gaat het water nog een paar keer op en neer, elke keer met minder kracht. Als het zich voor de laatste keer terugtrekt, is het kunstwerk af.

Wie het wil zien, moet snel zijn. Het volgende schip laat meestal niet lang op zich wachten. Een bezoek aan dit openluchtmuseum is juist dáárom een aanrader, want de wisseltonstelling is onderhoudend: elk kunstwerk verschilt van zijn voorganger en ook *the making of* van elk werk is intrigerend.

Toegang gratis.

Wim van Wijk
Redacteur van De Water

